

Kratkoročna misija
«Poboljšanje organizacije veterinarske inspekcije - Bjesnilo»
- Zdravlje životinja -

u okviru Twinning projekta BA05 IB AG 01
Sarajevo, 17. do 20. marta 2008. godine

1. Ime i funkcija eksperata:

Dr. Thomas Müller, FLI (Institut Friedrich-Loeffler), Wusterhausen

Dr. Josef Diekmann, Radna grupa za veterinarska pitanja, LAVES (Ured za sigurnost hrane i zaštitu potrošača Donje Saksonije), Oldenburg

2. Ciljevi i zadaci misije

Cilj misije je održavanje radionice o zdravlju životinja (bjesnilu) za veterinarske inspektore iz kantona i entiteta. Veterinarski inspektori se trebaju obučiti za ulogu budućih trenera (multiplikatora opšteg i posebnog znanja o bolesti). Elaborirani prijedlog za odgovarajuću organizaciju veterinarskih inspekcija i razrađene smjernice sa ček listama za inspekciju biće distribuirani zainteresovanim stranama (npr. putem CD-a sa prezentacijama).

3. Popis skraćenica

BiH	= Bosna i Hercegovina
MO	= Mjerodavni organi
DB	= Distrikt Brčko
EVS	= Entitetske veterinarske službe
FBiH	= Federacija Bosne i Hercegovine
KM	= Konvertibilne marke (valuta BiH)
MPŠVRS	= Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS
MPVŠFBiH	= Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva FBiH
MVTEO	= Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa
RS	= Republika Srpska
URED	= Državni ured za veterinarstvo

4. Sastanci i učesnici

- 17. mart 2008.: Sastanak u Uredu za veterinarstvo (SVO) u Sarajevu (Ured Twinning projekta)
  - Učesnici:
    - Darko Čobanov, dr.vet.med., Zamjenik direktora Ureda
    - Dr. Karoline Schollmeyer, RTA
  - Razmjena ideja za tekuću radionicu
  - Rasprava o preporukama datim tokom zadnje misije i aktivnostima koje su nakon zadnje misije poduzela ministarstva, entiteti, kantoni te veterinarske inspekcije

- 18. mart 2008. (Müller i Diekmann):
  - Obuka na Veterinarskom fakultetu u Sarajevu
    - Učesnici: veterinarski inspektori iz raznih kantona i iz entiteta u BiH (za spisak učesnika pogledati prilog)
    - Prezentacije o bjesnilu, programu IPA za suzbijanje bjesnila u zemljama zapadnog Balkana (2009.-1014.),
    - Prezentacija o multiplikaciji informacija.

- 19. mart 2008. (Diekmann i Müller):
  - Obuka na Veterinarskom fakultetu u Sarajevu
    - Učesnici: veterinarski inspektori iz raznih kantona u BiH (za spisak učesnika pogledati prilog)
    - Prezentacija o Svjetskom danu borbe protiv bjesnila 2007.- PowerPointPresentation (ppt)
    - Diskusija o korisnosti obuke veterinarskih inspektora i javnosti
    - Prezentacija stranice Evropskog biltena o bjesnilu koji vodi Institut Friedrich-Loeffler-Institute, Wusterhausen (www.who-rabies-bulletin-europe.org)
    - Razgovor o neophodnom sadržaju na CD-ROM-u u svrhu obuke i multiplikacije informacija
    -
  - Sastanak na Veterinarskom fakultetu u Sarajevu
    - Učesnici:
      - Prof. Tarik Bajrovic
      - Ramiz Velic, dr.vet.med.
      -
  - Sastanak na Veterinarskom fakultetu u Sarajevu
    - Učesnici:
      - Gospođa Vesna Grkovic, task menadžer delegacije Evropske komisije
      - Razgovor o stanju bjesnila u BiH i daljnjim aktivnostima
      - Savjetovanje o programu IPA koji će se implementirati u BiH (procjena troškova oralnog cijepljenja lisica protiv bjesnila, odnosno troškova mamaca za cijepljenje, distribucije mamaca, skladištenja i držanja na hladnom, praćenja kampanja oralnog cijepljenja)

- 20. mart 2008.:
  - Finalni sastanak o budućim koracima za suzbijanje bjesnila u BiH održan u Uredu za veterinarstvo u Sarajevu
    - Učesnici:
      - Darko Čobanov, dr.vet.med., Zamjenik direktora Ureda
      - Dr. Karoline Schollmeyer, RTA
      - Edin Lendo dr.vet.med., Asistent RTA
    - Prvi rezultati misije
    - Preporuke eksperata u smislu sljedećih koraka
    - Razgovor o nalazima i preporukama

5. Opis aktivnosti tokom posjete:

- budućim multiplikatorima u BiH pružiti informacije o bjesnilu i dolazećoj inspekcijskoj misiji FVO
- pružiti osnovne informacije o programu IPA za zemlje zapadnog Balkana
- pružiti multiplikatorima informacije o osnovama obuke
- pružiti informacije multiplikatorima o tome gdje naći osnovne i dopunske informacije (stranice na Internetu, organizacije koje se bave bjesnilom...)
- pokazati mogućnosti za organizaciju jeftine obuke,
- dobiti informacije o potrebama multiplikatora,
- pripremiti osnovnu kolekciju informacija za obuku na CD-ROM-u
- završna diskusija o budućim koracima u kontroli bjesnila u BiH.

6. Rezultati

Strategija obuke iz bjesnila i informisanje zainteresovanih grupa i javnosti

- U BiH nije implementiran odgovarajući sistem za nadzor bjesnila koji bi ispunjavao međunarodne standarde (veličina uzorka i ciljanje životinje). Nadzor bjesnila u BiH je općenito nedovoljan i značajno neravnomjeran na regionalnom nivou.
- Na odgovarajućim nivoima veterinarske uprave ne postoji dovoljno informacija o broju životinja predatih na pretrage. Do sada su bilježeni samo pozitivni slučajevi bjesnila. U državnoj referentnoj laboratoriji za bjesnilo na Veterinarskom fakultetu ne postoji sistem laboratorijske dokumentacije. Pored toga, još uvijek nije izvršena promjena prostornog rasporeda laboratorija i potrebno je izvršiti poboljšanja.
- Slučajeve bjesnila iz opština mjesečno sravnjuju veterinarski inspektorati Kantona. Podaci o bjesnilu se nakon toga sastavljaju i prosljeđuju kao dio izvještaja o bolestima kako kantonalnim Ministarstvima poljoprivrede tako i veterinarskim inspektoratima entiteta kvartalno odnosno mjesečno.
- Na nivou Federacije izdaju se veterinarski bilteni na mjesečnoj osnovi sa informacijama o pojavi i broju žarišta bolesti životinja, npr. bjesnila, u BH entitetima. Te biltene izdaju i dostavljaju veterinarski inspektorati entiteta svim veterinarskih službama.
- Mada postoje kontakti i saradnja s lovcima na lokalnom nivou, trenutno još uvijek nema na raspolaganju nikakvih statističkih podataka o lovu.

7. Sljedeći koraci (spisak aktivnosti za veterinarske organe u BiH kao priprema za dalje posjete stranih eksperata)

Molim dodajte detalje za bilo koje aktivnosti koje trebaju slijediti:

AKTIVNOST BR.	OPIS	ODGOVORNA OSOBA	DATUM
3.3.	Uspostava task force grupe za bjesnilo sa zadatkom implementacije nadolazećeg programa IPA	URED	Odmah
3.3.	Obuka veterinarskih inspektora	Eksperti vrše obuku multiplikatora	juni 2008.
3.3.	Planiranje kampanja OCB koje počinju 2009.	Task force grupa za bjesnilo	Odmah

8. Zaključci

Kao i u drugim evropskim zemljama, bjesnilo u BiH se može eliminisati korištenjem fokusirane i istrajne strategije iskorjenjivanja koja treba imati podršku međunarodnih organizacija i funkcionalne državne veterinarsko-medicinske infrastrukture uz adekvatnu finansijsku podršku vlasti. Međutim, temelji za uspješnu implementaciju državnog programa za iskorjenjivanje bjesnila trebaju biti hitno postavljeni u bliskoj budućnosti.

Da bi se zadovoljili međunarodni standardi i ispunili uvjeti za implementaciju nadolazećeg programa IPA, strani eksperti preporučuju sljedeće:

1. U vezi sa nadolazećim programom IPA za suzbijanje bjesnila i KSK u zemljama zapadnog Balkana, preporučuje se kao vrlo važno uspostavljanje državne task force grupe za IPA. Task force grupa trebala bi se sastojati od četiri do pet predstavnika, uključujući odabrane veterinarske inspektore, predstavnike državnih organa i naučnike iz laboratorija.

U svrhu suzbijanja bjesnila, ciljevi Task force grupe su:

- (i) Izraditi strategiju oralnog cijepljenja protiv bjesnila u BiH koja će ispunjavati međunarodne standarde
  - (ii) Steći stručno znanje o suzbijanju bjesnila pomoću oralnog cijepljenja protiv bjesnila (OCB)
  - (iii) Planirati i organizovati kampanje oralnog cijepljenja u BiH i potpomoći njihovu implementaciju širom države, te koordinirati mjere za nadzor i suzbijanje bjesnila
  - (iv) Izvršiti ocjenu uspješnosti kampanja OCB i o tome savjetovati Ured za veterinarstvo
  - (v) širom zemlje organizovati programe obuke za suzbijanje bjesnila,
  - (vi) pripremiti i održati obuku za suzbijanje bjesnila za druge veterinarske inspektore (sljedeći nivo multiplikatora),
  - (vii) povećati svijest javnosti i edukaciju o bjesnilu širom BiH,
  - (viii) poboljšati kontakte i razmjenu informacija i podataka o bjesnilu između veterinarske službe i službe javnog zdravstva na različitim upravnim nivoima
2. Vlada treba garantovati adekvatno finansiranje Task force grupe za obuku o bjesnilu radi pravilnog provođenja programa edukacije o bjesnilu (npr. finansiranjem putnih troškova multiplikatora, tehničke opreme, prostorija za obuku...).
  3. Strani eksperti žele istaći da EU može obustaviti finansiranje projekta IPA u svakom trenutku ukoliko se ne poštuju neophodni uvjeti za implementaciju programa oralnog cijepljenja protiv bjesnila.
  4. Veterinarski inspektori trebaju se služiti svim dostupnim i široko zastupljenim medijima (poput časopisa za farmere, lokalnih novina, lokalnih radio stanica, stavljanja informativnih dokumenata u prostorije opštinskih organa...) kako bi informisali ciljne grupe (farmere, lovce, itd.) o činjenicama o bjesnilu i o načinu za njegovo suzbijanje. Ovo je i najbolji način da se javnost navede da kontaktira organe vlasti u slučaju pojave bjesnila (i drugih zdravstvenih problema odnosno zoonoza), jer će se time osigurati brza i ispravna reakcija po svakoj sumnji ili pojavi prenosivih bolesti životinja kao što je bjesnilo.
  5. Potrebno je hitno razmotriti pitanje postojećeg pravilnika i zamijeniti ga određenijim podzakonskim aktima koji će zadovoljavati međunarodne standarde. Oralno cijepljenje divljih životinja protiv bjesnila kao najbolje sredstvo za suzbijanje bjesnila treba imati svoju pravnu osnovu i stoga se to pitanje treba regulisati državnom legislativom o suzbijanju bjesnila.

9. Datum i potpis eksperta

Datum: 20. mart 2008. godine

Dr. Thomas Müller

Dr. Josef Diekmann